

Федорова Н.Є.кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри зовнішньоекономічної діяльності
Херсонського національного технічного університету**Огородник Р.П.**старший викладач кафедри зовнішньоекономічної діяльності
Херсонського національного технічного університету**Зюбанов Г.В.**студент
Херсонського національного технічного університету**Fedorova Nadiia, Ohorodnyk Ruslan, Ziubanov Hlib**
Kherson National Technical University**УКРАЇНА НА СВІТОВОМУ РИНКУ ПОСЛУГ:
МІСЦЕ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ****UKRAINE ON THE WORLD SERVICE MARKET:
POSITION AND DEVELOPMENT PROSPECTS**

У статті викладено результати дослідження місця України на світовому ринку послуг. Наведено специфічні риси світового ринку послуг, які відрізняють його від світового ринку товарів. На основі даних ЮНКТАД проаналізовано динаміку експорту послуг у світі у 2012–2018 рр. На основі даних Державної служби статистики України наведено географічну структуру експорту послуг України (провідними країнами-контрагентами є Російська Федерація, Великобританія, США). На основі даних Державної служби статистики України наведено географічну структуру імпорту послуг Україною (провідними країнами-контрагентами є Російська Федерація, Великобританія, Кіпр). Відображено структуру експорту послуг України за видами у 2012–2019 рр. Визначено країни-лідери в обсягах експорту та імпорту у світі, порівняно динаміку зміни їхньої частки з Україною. За методом Хольта розроблено короткостроковий прогноз ключових показників ринку послуг України (обсяг експорту, обсяг імпорту, структура ЗТО).

Ключові слова: послуга, світовий ринок послуг, експорт, імпорт, зовнішньоторговельний оборот, прогнозування, Україна.

В статье изложены результаты исследования места Украины на мировом рынке услуг. Приведены специфические черты мирового рынка услуг, которые отличают его от мирового рынка товаров. На основе данных ЮНКТАД проанализирована динамика экспорта услуг в мире в 2012–2018 гг. На основе данных Государственной службы статистики Украины представлена географическая структура экспорта услуг Украины (ведущими странами-контрагентами являются Российская Федерация, Великобритания, США). На основе данных Государственной службы статистики Украины представлена географическая структура импорта услуг Украины (ведущими странами-контрагентами являются Российская Федерация, Великобритания, Кипр). Отображена структура экспорта услуг Украины по видам в 2012–2019 гг. Определены страны-лидеры в объемах экспорта и импорта в мире, динамика изменения их доли в сравнении с Украиной. По методу Хольта разработан краткосрочный прогноз ключевых показателей рынка услуг Украины (объем экспорта, объем импорта, структура ВТО).

Ключевые слова: услуга, мировой рынок услуг, экспорт, импорт, внешнеторговый оборот, прогнозирование, Украина.

Globalization processes of the modern world economy lead to an increase in world service market growth rates. The main trend in the development of economies all over the world is the growth of the service sector, increase in income from service activities, increase in the number of employees of the service enterprises, increase in their share of import and export. Globally, there are transformational changes in the service sector, which is why the modern economy is usually called the "service economy". Therefore, the study of current trends in the world service market and forecasting its future trends is an urgent scientific problem, especially given that the dynamics of changes and variability of the ser-

vice market is much higher than the commodity one. The purpose of the paper is to determine current trends in the world service market, to study the position of Ukraine in it, and to identify the prospects for its development. The main features of the world service market are specified. The dynamics of export of services in the world in 2012–2018 based on UNCTAD statistics were analyzed. It is determined that Ukraine occupies 0,2% in the structure of the world import and export. The geographical structure of the export of services of Ukraine based on the data of the State Statistics Service of Ukraine is presented (leading counterparties are the Russian Federation, UK, USA). The geographical structure of import of services to Ukraine based on the data of the State Statistics Service of Ukraine is presented (the leading contracting countries are the Russian Federation, UK, Cyprus). The structure of the export of services of Ukraine by types in 2012–2019 is calculated. The leading countries in terms of export and import in the world are identified; the dynamics of change of their share compared to Ukraine is presented. The development prospects of Ukraine on the world market are identified. The tendencies of Ukrainian export and import of services and their correspondence to the world tendencies of development are analyzed. A short-term forecast of key indicators of the Ukrainian service market (export, import, the structure of the total turnover) using Holt's method was developed. According to the forecast, there is an increase in the structure of telecommunications services, a decrease in transport, which corresponds to the global trends in trade in services.

Key words: service, world service market, export, import, total turnover, forecasting, Ukraine.

Постановка проблеми. Глобалізаційні процеси в сучасному світовому господарстві сприяють тому, що ринок послуг збільшує темпи свого розвитку. Основними тенденціями розвитку економік різних країн є зростання обсягів функціонування сфери послуг, збільшення доходу від сервісної діяльності, зростання числа зайнятих, збільшення частки імпорту та експорту послуг. У світовому масштабі відбуваються глобальні, трансформаційні зміни в секторі сервісної діяльності, у зв'язку з чим сучасну економіку зазвичай називають «економікою послуг». Тому дослідження сучасних тенденцій світового ринку послуг та прогнозування його майбутніх тенденцій є актуальною науковою проблемою, особливо враховуючи те, що динаміка змін кон'юнктури та мінливість ринку послуг значно вища, ніж товарного ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню фундаментальних засад функціонування світового ринку послуг та місця в ньому України присвячені роботи Л.О. Іванової, О.М. Музики [3], Ф. Котлера, Г. Армстронга, Д. Сондерса, В. Вонг [2], К.В. Костиної [1], Н.О. Савко [4], А.І. Боярчук [10], І.А. Плющик [11] та інших.

Метою дослідження є встановлення сучасних тенденцій функціонування світового ринку послуг, місця України на ньому та виявлення перспектив її розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. За час розвитку міжнародної економіки як науки сформулювалося розмаїття визначень, кожне з яких по-своєму тлумачить поняття «ринок послуг». Для реалізації мети цієї роботи скористаємося такими основними визначеннями: 1) за визначенням К.В. Костиної [1, с. 23], світовий ринок послуг – це система міжнародних відносин обміну, де основним товарним

об'єктом виступають різноманітні види послуг і яка існує на основі міжнародного поділу праці; 2) за визначенням Ф. Котлера [2, с. 32] послуга – це будь-яка діяльність або благо, яку одна сторона може запропонувати іншій. Послуга по суті своїй є невловимою і не приводить до оволодіння власністю.

Світовий ринок послуг тісно взаємодіє зі світовими ринками товарів, капіталів, робочої сили. Водночас світовий ринок послуг має низку специфічних рис порівняно з ринками традиційних товарів:

1. На відміну від товарів, послуги надаються (виробляються) та споживаються в основному одночасно і не зберігаються, а тому надання більшості видів послуг базується на прямих контактах між їх виробниками та споживачами (це потребує більшої присутності за кордоном безпосередніх виробників послуг або ж присутності іноземних споживачів у країні виробництва послуги).

2. У міжнародній торгівлі товари фізично пересуваються через державні кордони і проходять митне очищення, а послуги, хоча і є товарами, через свою специфіку не проходять через митний контроль і не оформлюються вантажною декларацією.

3. Міжнародна торгівля послугами тісно взаємопов'язана з торгівлею товарами та має на неї зростаючий вплив (аналіз ринків, маркетингове консультування, транспортування та логістика, передпродажне і післяпродажне обслуговування, страхування, реклама, банківське обслуговування тощо).

4. Купівля-продаж послуг на світовому ринку тісно взаємодіє з міжнародним рухом капіталу та міграцією робочої сили, і, навпаки, розвиток світових ринків товарів, капіталів, робочої сили стимулює міжнародний попит і пропозицію на різноманітні послуги.

5. Ринок послуг функціонально пов'язаний зі світовим ринком робочої сили (найважливіші характеристики ринку послуг, і насамперед ціни, значною мірою визначаються станом ринку робочої сили, закономірностями та особливостями його розвитку).

6. Не всі види послуг, на відміну від товарів, придатні до широкого залучення в міжнародний обмін (побутові і комунальні послуги) [3, с. 319].

Вищезазначені специфічні риси світового ринку послуг спричиняють формування особливої кон'юнктури на ньому. Ринок послуг значною мірою є динамізатором світового виробництва, науково-технічного прогресу та всієї системи міжнародних економічних відносин, які формуються під впливом сучасних інформаційно-технологічних та глобалізаційних тенденцій. У результаті міжнародна торгівля послугами розвивається більш швидкими темпами, ніж зовнішня торгівля загалом, під впливом розвитку комп'ютеризації, інформа-

ційних технологій, лібералізації ринку фінансових і страхових послуг тощо, що потребує моніторингу світового ринку послуг.

Експорт послуг становить приблизно 1,5 трлн дол. США, або понад 20% всієї світової торгівлі [5]. При цьому торгівля комерційними послугами постійно зростає. Зростання торгівлі послугами зумовлене такими факторами, як: 1) НТР; 2) підвищення темпів розвитку технологічних програм в галузі телекомунікацій та інформації; 3) збільшення попиту на фінансові, страхові, банківські послуги. Близько 75% обсягу послуг експортується розвинутими країнами, 24% – країнами, що розвиваються та країнами з перехідною економікою і 1% – міжнародними організаціями [5]. Так, у розвинених країнах світу частка сфери послуг в структурі ВВП перевищує 70%, в ній зайнято понад 60% робочої сили (у США – до 75%). Протягом останніх трьох десятиліть ХХ ст. обсяг світового експорту послуг збільшився у 22 рази і продовжує зростати. За статистикою ЮНКТАД

Таблиця 1

Динаміка експорту послуг у світі (2012–2018 рр., %)

Види послуг	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Культурні	105,98	107,56	112,71	97,57	102,55	103,64	97,21
Державні послуги	101,73	97,43	102,92	96,34	96,71	101,62	100,02
Технічне обслуговування	103,50	114,52	119,91	107,53	108,02	109,05	106,86
Будівельні	105,76	101,12	115,40	90,14	94,77	110,74	102,01
Виробничі послуги	100,17	104,36	113,81	92,56	103,40	106,11	107,97
Страхові	108,53	110,05	108,22	90,11	103,90	102,04	102,77
Захист інтелектуальної власності	102,03	105,52	123,89	99,14	103,69	108,29	105,24
Фінансові	100,37	110,84	107,38	96,48	98,82	106,11	104,09
Телекомунікації	108,53	108,79	117,38	100,77	103,82	108,59	113,22
Транспортні	103,92	102,11	110,36	91,08	95,91	108,95	106,37
Туризм	103,75	107,69	106,09	96,80	102,05	107,72	105,70
Інші	107,60	107,63	114,72	94,99	104,78	106,43	103,54

Джерело: складено авторами на основі [6]

Таблиця 2

Географічна структура експорту послуг України (2012–2019, %)

Країна	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Російська Федерація	36,70	36,94	30,71	31,22	31,19	31,89	28,67
США	5,12	5,09	5,97	6,84	7,27	7,92	8,69
Швейцарія	3,80	7,15	7,23	7,91	6,86	7,07	7,69
Німеччина	3,24	4,78	5,84	4,64	4,95	5,03	5,08
Великобританія	5,12	5,29	5,73	5,68	4,69	5,46	4,93
Польща	1,00	1,53	1,76	1,87	2,24	2,77	3,01
Кіпр	2,98	2,84	4,00	2,58	2,42	2,57	2,73
ОАЕ	0,60	1,69	1,92	2,10	1,73	2,08	2,21
Ізраїль	0,89	0,98	1,12	1,48	1,71	1,77	1,73
Угорщина	0,54	1,29	0,86	0,95	1,15	1,37	1,71

Джерело: розроблено авторами на основі [8]

Таблиця 3

Географічна структура імпорту послуг до України (2012–2019,%)

Країна	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Великобританія	10,4	10,6	14,1	11,1	13,0	10,6	8,9	8,1
США	6,2	5,1	4,8	8,0	8,8	13,0	11,8	7,3
Російська Федерація	15,3	14,8	16,4	13,9	11,8	9,4	7,8	7,2
Туреччина	4,5	4,9	2,8	2,2	3,5	5,4	6,5	6,5
Німеччина	7,0	7,9	8,3	9,3	9,7	6,8	6,5	6,4
Кіпр	13,0	13,0	13,5	8,0	5,2	4,7	4,2	6,1
Ірландія	0,3	0,5	0,5	0,4	0,9	1,4	1,9	4,0
Швейцарія	3,5	3,7	4,2	5,4	4,2	3,6	4,0	3,6
Польща	2,3	2,6	2,2	2,3	1,8	2,6	2,7	3,1
Китай	0,2	0,4	1,1	0,7	2,3	1,8	3,0	3,0

Джерело: розроблено авторами на основі [8]

Таблиця 4

Структура експорту послуг України за видами (2012–2019,%)

Види послуг	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Послуги з переробки	10,2	11,2	12,1	11,6	11,1	11,4	13,3	14,6
Послуги технічного обслуговування	4,5	4,3	2,5	2,6	2,0	2,3	2,3	2,1
Транспортні послуги	62,4	58,8	56,1	53,0	54,1	53,7	54,7	50,3
Послуги, пов'язані з подорожами	2,1	2,8	2,5	2,0	2,1	2,1	2,3	2,6
Послуги з будівництва	1,4	1,6	1,6	2,0	3,0	3,9	1,0	1,3
Фінансові послуги	0,8	0,8	0,6	0,4	0,5	0,5	0,4	0,4
Роялті	2,2	1,8	2,4	1,9	2,0	0,8	0,7	0,9
Телекомунікації	6,1	7,9	10,4	14,5	16,3	16,7	16,4	18,2
Ділові послуги	9,7	10,1	10,8	10,9	8,4	8,0	8,6	9,1
Культурні послуги	0,2	0,4	0,3	0,3	0,2	0,1	0,1	0,2
Державні та урядові послуги	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Джерело: розраховано авторами на основі [8]

[8], частка комерційних послуг у світовій торгівлі в 1980 р. становила 16,2%, у 2005 – 19,4%, у 2015 р. – 25–30%. Динаміка змін обсягів експорту послуг представлена в таблиці 1.

Торгівля послугами є одним з найважливіших факторів розростання економіки країни та підвищення конкурентоспроможності на світових ринках. Важливою частиною дослідження світового ринку послуг є дослідження перспектив розвитку України у світовому ринку послуг, та визначення її місця та ролі в світовому експорті та імпорті послуг. Для цього необхідно проаналізувати географічну структуру експорту та імпорту.

Джерелом вхідних даних для аналізу є сайт Державної статистичної служби України [8]. У табл. 2 наведено географічну структуру експорту послуг, яка дає можливість визначити лідерів та проаналізувати зміни протягом досліджуваного періоду.

Розрахувавши структуру експорту послуг та проаналізувавши отримані дані, можна зробити висновок щодо лідерів у структурі українського експорту. Найбільше послуг Україна експортує до Росії, найбільшого значення частка експорту до цієї країни набула в 2011 році і дорівнювала 48%. У 2014 році експорт знизився до 37%, а вже у 2015 – до 30%, що пов'язано в більшій мірі з політичними факторами. Як наслідок відбулося збільшення часток експорту до країн з більш розвинутою економікою, США – збільшення на 4%, Швейцарія – збільшення на 2,5%, не зважаючи на це, Росія все одно залишається лідером серед країн-споживачів послуг України.

Структура імпорту послуг за країнами наведена в таблиці 3. В таблиці зазначені десять країн із найбільшою часткою імпорту послуг до України.

За результатами розрахунку структури імпорту можна зробити висновок, що ста-

ном на 2019 рік лідером серед імпорту послуг до України є Великобританія [8]. Протягом 2012–2016 років Великобританія залишалася лідером серед імпортерів послуг до України, але у 2017–2018 рр. США зайняли лідируючі позиції. В трійці лідерів знаходиться Росія, разом з цим, той факт, що Росія знаходиться на першому місці серед експортерів українських послуг, дає підстави зробити висновок, що Україна дуже залежна від торговельних відносин з Росією, і потрібно впроваджувати заходи щодо диверсифікації експорту послуг.

Для зрозуміння відповідності ринку послуг України світовим тенденціям і світовому попиту, було розраховано структуру торгівлі послугами за видами (табл. 4).

Проаналізувавши дані табл. 4, можна констатувати, що найбільшу частину експорту українських послуг займають транспортні послуги, на другому місці телекомунікаційні, на третьому – послуги з переробки. Звернувшись до прогнозу структури світового ЗТО послуг та порівнявши показники, можна зробити такі висновки. По перше, той факт що

50% експорту послуг займають транспортні послуги, в довгостроковій перспективі не є конкурентною перевагою для України, адже такі послуги, як страхові, транспортні, будівельні, та інші послуги, які знаходяться на останніх етапах ЖЦТ, повинні зменшуватися в структурі експорту послуг. Але, порівнявши показники структури транспортних послуг на початок та на кінець досліджуваного періоду, можна побачити зменшення на 12%, це свідчить про те, що український експорт послуг знаходиться в процесі структурування відповідно до світових тенденцій, та світового попиту на послуги.

Позитивним моментом в результатах порівняння світової структури ЗТО до структури експорту послуг України є розвиток телекомунікаційних послуг. Беручи до уваги динаміку телекомунікаційних послуг – 13% в період 2018–2019 років, та максимальний ріст частки в загальному обсязі експорту серед інших сфер – 2%, можна сказати, що Україна збільшує обсяги виробництва цього виду послуг, і це відповідає світовим тенденціям ринку.

Таблиця 5

Імпортери-лідери на світовому ринку послуг (2012–2018, %)

Країни	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	№
США	10,211	9,823	9,433	10,149	10,465	10,521	10,155	1
Китай	6,355	7,043	8,494	8,985	9,279	9,068	9,534	2
Німеччина	6,655	6,987	6,520	6,096	6,319	6,419	6,382	3
Франція	4,579	4,859	4,957	4,813	4,933	4,758	4,663	4
Великобританія	4,433	4,435	4,352	4,477	4,327	4,130	4,274	5
Нідерланди	3,227	3,228	3,782	4,402	3,765	4,002	4,156	6
Ірландія	2,538	2,496	2,745	3,614	4,514	3,891	3,960	7
Японія	4,173	3,640	3,776	3,684	3,821	3,740	3,633	8
Сінгапур	3,050	3,205	3,298	3,366	3,282	3,519	3,395	9
Індія	2,935	2,703	2,519	2,549	2,741	2,998	3,207	10
Україна	0,330	0,343	0,243	0,234	0,245	0,255	0,261	52

Джерело: розраховано авторами на основі [6]

Таблиця 6

Експортери-лідери на світовому ринку послуг (2012–2018, %)

Країни	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	№
Сполучені Штати Америки	14,460	14,517	14,303	15,253	15,118	14,762	14,276	1
Великобританія	7,153	7,229	7,214	7,184	6,937	6,598	6,482	2
Німеччина	5,568	5,658	5,786	5,589	5,694	5,690	5,707	3
Франція	5,174	5,266	5,266	5,162	5,179	5,092	5,023	4
Китай	4,445	4,290	4,229	4,415	4,174	4,221	4,598	5
Нідерланди	3,711	3,709	3,977	3,994	3,801	4,028	4,179	6
Ірландія	2,299	2,408	2,558	2,693	2,977	3,331	3,545	7
Індія	3,209	3,091	3,034	3,156	3,224	3,429	3,535	8
Японія	3,020	2,802	3,161	3,284	3,502	3,449	3,309	9
Сінгапур	2,865	2,973	3,006	3,145	3,127	3,194	3,171	10
Україна	0,487	0,469	0,287	0,251	0,248	0,262	0,272	50

Джерело: розраховано авторами на основі [6]

Наступним кроком в аналізі місця та перспектив України на світовому ринку послуг є розрахунок частки українського експорту та імпорту в світовому (табл. 5 та 6).

У таблиці наведені 10 країн-лідерів серед світових експортерів послуг та Україна.

Результати розрахунків дають підстави зробити висновок, що Україна зменшує частку імпорту в світовому обсязі. Зменшення з 2012 до 2018 року дорівнює 0,052%. Для порівняння, зменшення частки обсягу імпорту Ірландії складає 1,168%; частки Великобританії – 0,262%. Порівняно з більш розвиненими країнами Україна втрачає свою позицію не так швидко, як інші країни, хоч і має невеликий показник частки.

Також необхідно розрахувати структуру світового експорту послуг, визначити лідерів та місце України (табл. 6).

Аналіз даних таблиці 6 дає підстави стверджувати, що Україна зменшує частку в світовому обсязі експорту швидшими темпами, ніж в обсязі імпорту, 0,210% та 0,052% зменшення за досліджуваний період відповідно.

Для того, щоб проаналізувати перспективи України на світовому ринку послуг, необхідно розробити короткостроковий прогноз. Для прогнозу вибрано основні показники зовнішньої торгівлі: експорт, імпорт, та видову структуру. Для прогнозування вибрано метод експоненціального згладжування Хольта-Вінтерса. Джерелом даних є сайт СOT із метою порівняння з даними Державної статистичної служби України, а саме порівняння структури послуг, адже статистична служба використовує класифікацію, яка відрізняється від класифікації СOT, тож доцільно буде порівняти структуру послуг за двома класифікаціями.

Метод Хольта використовується для прогнозування часових рядів, коли є тенденція до зростання або падіння значень часового ряду. Спершу необхідно розрахувати експоненціально згладжений ряд:

$$L_t = k * Y_t + (1 - k) * (L_{t-1} - T_{t-1}), \quad (1)$$

де L_t – згладжена величина на поточний період;

k – коефіцієнт згладжування ряду;

Y_t – поточні значення ряду (наприклад, обсяг експорту);

L_{t-1} – згладжена величина за попередній період;

T_{t-1} – значення тренду за попередній період.

Коефіцієнт згладжування ряду k задається вручну і знаходиться в діапазоні від 0 до 1. Чим коефіцієнт ближче до нуля, тим більше вплив тривалих тенденцій, чим ближче до одиниці, тим більший вплив останніх змін в ряді. Для першого періоду на початку даних експоненці-

ально-згладжений ряд дорівнює першому значенню ряду.

Далі потрібно розрахувати значення тренду:

$$T_1 = b * (L_t - L_{t-1}) + (1 - b) * T_{t-1}, \quad (2)$$

де T_t – значення тренду на поточний період;

b – коефіцієнт згладжування тренду;

L_t – експоненціально згладжена величина за поточний період;

L_{t-1} – експоненціально згладжена величина за попередній період;

T_{t-1} – значення тренду за попередній період.

Коефіцієнт згладжування тренду b задається вручну і знаходиться в діапазоні від 0 до 1. Значення тренду для першого періоду дорівнює 0. Наступний етап – прогнозування за методом Хольта. Формула прогнозу:

$$\hat{Y}_t + p = L_t + p * T_t \quad (3)$$

де $\hat{Y}_t + p$ – прогноз по методу Хольта на p період;

L_t – експоненціально згладжена величина за останній період;

p – порядковий номер періоду, на який робимо прогноз;

T_t – тренд за останній період.

Після того як прогноз розроблений, потрібно переконатися в його точності та надійності, для цього треба розрахувати значення прогнозової моделі:

$$\hat{Y}_{t-1} = L_{t-1} + T_{t-1}, \quad (4)$$

де L_{t-1} – значення експоненціально-згладженого ряду за попередній період;

T_{t-1} – значення тренду за попередній період.

Значення тренду не множимо на p , тому що прогнозу робимо на 1 період, а в цьому випадку $p = 1$. Після того, як прогноз для аналізу розрахований, можна оцінити точність двома методами: розрахунок помилки та розрахунок коефіцієнту детермінації. Для того щоб оцінити точність методом розрахунку помилки прогнозу, треба розрахувати відхилення помилки моделі від прогнозової моделі за формулою:

$$H = \frac{(Y_t - \hat{Y}_t)^2}{Y_t^2}, \quad (5)$$

де Y_t – фактичне значення;

\hat{Y}_t – прогнозоване значення.

Визначаємо точність прогнозу:

$$U = 1 - H^{AVG}, \quad (6)$$

де H^{AVG} – середнє значення відхилень помилок моделі від прогнозової моделі.

Для більшої впевненості в точності прогнозу варто перевірити його за допомогою коефіцієнта детермінації. Цей показник є статистичною мірою згоди, за допомогою якої можна визначити, наскільки рівняння регресії відповідає реальним даним. Оскільки показник розрахо-

Таблиця 7

Прогноз експорту послуг для України (2020–2023 рр., млн дол. США)

Види послуг	2020	2021	2022	2023
Загальний обсяг	16386,054	16693,082	17000,109	17307,136
Послуги захисту інтелектуальної власності	91,376	91,063	90,751	90,439
Будівельні послуги	114,441	95,162	75,883	56,603
Фінансові послуги	71,545	54,317	37,089	19,861
Державні послуги	252,489	228,733	204,978	181,222
Страхові послуги	15,584	13,876	12,169	10,461
Послуги технічного обслуговування	208,163	191,244	174,325	157,406
Виробничі послуги	1942,130	2060,696	2179,261	2297,826
Інші послуги	2379,530	2438,295	2497,061	2555,826
Культурні послуги	50,430	49,644	48,859	48,074
Телекомунікаційні послуги	4314,808	4735,712	5156,616	5577,521
Транспортні послуги	5765,832	5687,248	5608,664	5530,080
Туристичні послуги та подорожі	1179,727	1047,090	914,453	781,816

Джерело: розроблено авторами на основі [9]

Таблиця 8

Прогноз імпорту послуг для України (2020–2023 рр., млн дол. США)

Види послуг	2020	2021	2022	2023
Загальний обсяг	15832,735	16565,603	17298,470	18055,338
Послуги захисту інтелектуальної власності	708,950	767,424	825,899	884,374
Будівельні послуги	44,092	39,138	34,185	29,231
Фінансові послуги	338,195	274,292	210,389	146,487
Державні послуги	504,064	410,596	317,127	223,659
Страхові	51,472	43,208	34,944	26,681
Послуги з технічного обслуговування	76,669	75,004	73,338	71,673
Виробничі послуги	1423,213	1235,543	874,879	362,417
Інші послуги	1838,893	1948,340	2057,786	2167,233
Культурні послуги	91,324	83,986	76,648	69,310
Телекомунікаційні послуги	683,492	717,238	750,984	784,730
Транспортні послуги	2246,778	2242,167	2237,556	2232,945
Туристичні послуги, та подорожі	9257,200	9977,800	10698,400	11419,001

Джерело: розроблено авторами на основі [9]

Таблиця 9

Прогноз структури ЗТО України (2020–2023 рр., %)

Види послуг	2020	2021	2022	2023
Послуги захисту інтелектуальної власності	2,29	2,31	2,32	2,33
Будівельні послуги	0,49	0,39	0,29	0,19
Фінансові послуги	1,28	0,97	0,66	0,34
Державні послуги	2,77	2,51	2,25	1,99
Страхові	0,22	0,18	0,14	0,11
Послуги з технічного обслуговування	0,86	0,75	0,65	0,54
Виробничі послуги	6,00	6,17	6,33	6,50
Інші послуги	12,78	12,73	12,68	12,63
Культурні послуги	0,42	0,38	0,33	0,28
Телекомунікаційні послуги	15,61	16,64	17,66	18,68
Транспортні послуги	24,82	23,66	22,50	21,34
Туристичні послуги	32,46	33,32	34,19	35,05

Джерело: розроблено авторами на основі [6]

вуеться з використанням реальних та прогнозованих даних, ми можемо скористатися ним, навіть якщо прогнозування відбувалося без складання регресійного рівняння. Для цього варто скористатися формулою:

$$R^2 = \frac{RSS}{TSS}, \quad (7)$$

де RSS – сума квадратів регресійних залишків;

TSS – загальна дисперсія.

Показники RSS та TSS розраховуються за формулами, наведеними нижче. Сума квадратів регресійних залишків:

$$RSS = \sum_{t=1}^n (Y_t - \hat{Y}_t)^2, \quad (8)$$

де Y_t – фактичне значення;

\hat{Y}_t – прогнозоване значення.

Загальна дисперсія:

$$TSS = \sum_{t=1}^n Y_t^2, \quad (9)$$

де $Y_t \in Y$, або фактичним значенням,

Y_t – фактичне значення.

Прогноз розроблено на 5 періодів, до 2023 року. Результати прогнозу експорту світового ринку послуг занесені до таблиці 7.

Розрахунок показав, що за рівноцінних умов експорт України в 2023 році зросте до 17,3 млрд дол. США, що в абсолютному вимірі дорівнюватиме 1,22 млрд дол. США абсолютного приросту експорту. Особливу увагу треба звернути на прогноз телекомунікаційних послуг. Прогноз показав, що обсяг експорту цього виду послуг має найбільший приріст – 1,2 млрд дол. США.

Тобто тенденції, прогнозовані для експорту послуг України та світу, мають однакові напрями. Це говорить про те, що спеціалізація України на послугах, які знаходяться на останніх циклах життя зменшується. Наприклад, обсяг експорту таких послуг, як транспортні, зменшуються в 2023 році до 5,5 млрд дол. США. Це зменшення відповідає тенденціям зміни структури світового експорту. Результати прогнозування обсягу імпорту послуг занесені до табл. 8.

Результати прогнозу дають підстави стверджувати, що за рівних умов імпорт зростає швидше, ніж експорт: 1,2 млрд дол. США приріст експорту та 2,6 млрд. дол. США – у імпорту. За умови виконання прогнозу на 2023 рік торговельний баланс послуг України стане від'ємним.

Імпорт туристичних послуг є основною причиною такого збільшення обсягів імпорту, адже базисне відхилення туристичних послуг дорівнює 78% від суми всіх позитивних відхилень та 97% обсягу від загально-видового відхилення. У 2023 році частка туристичних послуг дорівнює 63,2% від загального обсягу експорту послуг, що означає велику залежність від послуг у цій сфері.

Прогнозовані дані структури ЗТО занесені до таблиці 9. Аналіз даних прогнозу структури показав, що значні зміни часток наявні в сфері туристичних послуг +3,4%, транспортних послуг –4,5%, телекомунікаційних послуг +4,1%. Частки інших видів послуг не зазнали значних змін у структурі.

Класифікації послуг за видом України та СOT відрізняються як за наявністю деяких видів, так і за показниками. По-перше, наявні значні розбіжності в структурі експорту послуг, наприклад, частка транспортних послуг за КЗЕП дорівнює 50%, а за класифікацією СOT – 32%. Це пов'язано з тим, що КЗЕП не має пункту «інші послуги», і тому деякі види послуг, які за класифікацією України віднесені до транспортних, за класифікацією СOT віднесені до інших послуг.

Висновки. У роботі досліджено місце та перспективи розвитку України на світовому ринку послуг. Розраховано структуру світового експорту та імпорту; визначено, що Україна займає 0,2% у структурі світового імпорту та експорту. Визначено перспективи розвитку українських послуг на світовому ринку. Проаналізовано тенденції експорту та імпорту послуг України та їх відповідність до світових тенденцій розвитку.

Розроблено прогноз ключових показників ринку послуг України за методом Хольта. За прогнозом спостерігається збільшення у структурі телекомунікаційних послуг, зменшення транспортних, що відповідає світовим тенденціям розвитку торгівлі послугами. Проаналізовано основні тенденції в обсягах експорту та імпорту. Визначено, що в експорті послуг продовжує зростати обсяг всіх видів послуг, щодо імпорту, то лише імпорт страхових, будівельних, культурних та державних має негативний тренд. Проаналізовано прогнозні дані структури ЗТО. У структурі ЗТО туристичні послуги займають лідируючі позиції, також стрімко збільшують частку у структурі телекомунікаційні послуги.

Список використаних джерел:

1. Костина К.В. Система регулювання торгівлі послугами на глобальному рівні. *Зовнішня торгівля: право та економіка*. 2007. № 1. С. 331–345.
2. Котлер Ф., Армстронг Г., Сондерс Д., Вонг В. Основы маркетинга / пер. с англ., 2-е европ. изд. М.: Издат. дом «Вильямс», 2004. 341 с.
3. Іванова Л.О., Музика О.М. Кон'юнктура ринків: навч. посібник. Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2011. 447 с.
4. Савко Н.О. Торговельний потенціал України. *Журнал «Бізнес»*. 2010. № 4. С. 15–24.

5. UNCTADstat official website. URL: <https://unctadstat.unctad.org/EN/> (дата звернення 04.04.2020).
6. WTO official website. Trade and tariff data. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/statis_e.htm (дата звернення 06.04.2020).
7. Kotler, Ph. (1984). *Marketing Essentials*, 1984. Prentice-Hall, 556 p.
8. Офіційний веб-сайт Державної статистичної служби України. Зовнішньоекономічна діяльність. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 11.04.2020).
9. Офіційний веб-сайт Державної статистичної служби України. Класифікація зовнішньоекономічних послуг. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/klasf/st_kls/op_kzep_2016.htm (дата звернення 12.04.2020).
10. Боярчук А.І., Адвокатова Н.О. Сучасні тенденції розвитку міжнародного ринку транспортних послуг для міжнародного бізнесу. *Науковий Вісник Херсонського державного університету. Серія економічні науки*. 2018. Випуск 29. Частина 1. С. 23–29.
11. Плющик І.А., Гараненко В.В. Аналіз торгівлі послугами у світі. *Міжнародні економічні відносини в умовах нестабільного глобального розвитку*: Матеріали першої всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції молодих вчених, аспірантів та студентів (30 листопада 2016 р., м. Херсон). Херсон: ХНТУ. 2016. С. 20–22. URL: http://kntu.net.ua/ukr/content/download/48413/284893/file/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97_06.12.2016.PDF. (дата звернення 10.04.2020).

References:

1. Kostyna, K.V. (2007). Systema rehuljuvannja torghivli poslughamy na globalnomu rivni [The system of regulation of trade in services at the global level]. *Foreign trade: law and economics*. no. 1. pp. 331–335.
2. Kotler, Ph., Armstrong, G., Sonders, D., Vong, V. (2004). *Osnovy marketyngha [Marketing Essentials]*. Moscow: Vyljjams (in Russian).
3. Ivanova, L.O., Muzyka, O.M. (2011). *Kon'junktura ryнкiv: navch. posibnyk [Market conditions: textbook]*. Lviv: Vydavnytvo Ljvivs'koji komercijnoji akademiji (in Ukrainian).
4. Savko, N.O. (2010). Torghoveljnyj potencial Ukraїny [Trade potential of Ukraine]. *Business Journal*. no.4. pp. 15–24.
5. UNCTADstat official website. Available at: <https://unctadstat.unctad.org/EN/> (accessed 04.04.2020).
6. WTO official website. Trade and tariff data. Available at: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/statis_e.htm (accessed 06.04.2020).
7. Kotler, Ph. (1984). *Marketing Essentials*, 1984. Prentice-Hall, 556 p.
8. State Statistic Service of Ukraine official website. Foreign economic activity. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 11.04.2020).
9. State Statistic Service of Ukraine official website.. Classification of foreign economic services. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/klasf/st_kls/op_kzep_2016.htm (accessed 12.04.2020).
10. Bojarchuk, A.I., Advokatova, N.O. (2018). Suchasni tendenciji rozvytku mizhnarodnogho rynku transportnykh poslugh dlja mizhnarodnogho biznesu [Current trends in the international market of transport services for international business]. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Economic sciences series*. vol. 29.part 1. pp. 23–29.
11. Pljushhyk, I.A., Gharanenko, V.V. (2016). Analiz torghivli poslughamy u sviti [Analysis of trade in services in the world]. Proceedings of the International economic relations in the conditions of unstable global development (Ukraine, Kherson, 30 November 2016). Kherson: KNTU. Pp. 20–22. Available at: http://kntu.net.ua/ukr/content/download/48413/284893/file/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97_06.12.2016.PDF. (accessed 10.04.2020).